

Gepubliceerd in *Ons Erfdeel* 2013/4.

Zie www.onserfdeel.be of www.onserfdeel.nl.

[B] **TOM TEMT ZICHZELF. COLUMNS EN BESCHOUWINGEN VAN TOM NAEGELS**

Tom Naegels is uitgerust met een ironiefilter. Niet een apparaat dat ironie afvangt, maar juist een ding dat alle pathos neutraliseert met spot. Het werkt gelukkig niet altijd. In *Alles of niets. Vlaanderen op zoek naar zichzelf* schrijft hij dat zijn ironiefilter even uitviel, toen hij bij het proces tegen Hans Van Themsche zag hoe diens moeder, nadat ze haar zoon tot levenslang had horen veroordelen, getroost werd door de grootmoeder van Luna, het door Van Themsche vermoorde meisje. “Misschien is het voor mij, opgegroeid met ironie en relativering, nog de beste les geweest. Dat melodrama authentiek kan zijn”, tekent de schrijver en journalist op. Ook in zijn roman *Los* (2005) haperde het apparaat al even. Daarin sloeg het ironiefilter van zijn alter ego op tilt bij een nogal kwezelige uitspraak van zijn geliefde. Maar meestal draait het ding op volle toeren. In *Alles of niets*, een bundeling van columns en beschouwingen, presenteert Naegels zich als de man van het kalme verstand, als iemand die met nuchtere, nauwgezette, mild ironische analyses alle snelle oordelen, opgewonden meningen, overtrokken generalisaties en gierende sentimenten op hun plaats zet.

En het moet gezegd, dat filter doet goede diensten. Fraai bespot Naegels de neiging van half Vlaanderen (boven de Moerdijk is het niet anders) om zichzelf op een voetstuk te plaatsen als een dwarsdenker die eindelijk durft te zeggen wat niet gezegd mag worden. Zo is het in nieuw-rechtse kringen usance om te beweren dat er niet over de problemen van de multiculturele samenleving mag

worden gesproken. Maar Naegels wijst erop dat er in de afgelopen twintig jaar geen politiek boek of interview is verschenen waarin het er niet over gaat. Mooi ironiseert hij de tendens om altijd weer naar probleemgevallen te zoeken. “Omdat het anders naïef overkomt. Stel dat morgen een Marokkaanse Belg de Nobelprijs voor Geneeskunde wint, dan kopt de krant: ‘Wij kennen er ook anderen.’”

Fijntjes legt hij de tegenstrijdigheden in andermans denken bloot. Bijvoorbeeld in het gedachtegoed van Bart De Wever, de voorman van de N-VA. Als die zijn handen in onschuld wast wanneer de Belgische regeringsformatie eind 2007 is stukgelopen, roept Naegels nogal meesterlijk de liefde van hem en zijn toenmalige kartelpartner Leterme voor het begrip “eigen verantwoordelijkheid” in herinnering. “Zeker Bart De Wever gaat daar ver in: armen zijn verantwoordelijk voor hun armoede, junkies voor hun verslaving, allochtonen voor hun discriminatie, Walen voor hun economische achterstelling. De hele wereld moet geresponsabiliseerd worden, behalve het kartel zelf. Dat draagt geen enkele schuld aan de mislukking van oranje-blauw.” Ook in een andere column krijgt De Wever ervan langs, als hij in maart 2011 in halleluja-

Tom Naegels, Foto Koen Broos.

stemming terugkeert van een bezoek aan David Cameron en de Britse natie bezingt. Was het niet, schrijft hij ironisch, dezelfde Cameron die toen de Schotse nationalist een verkiezingsoverwinning hadden geboekt tekeering tegen “de smetvlek van het separatisme, die de Union Jack bevuilt”? Een derde maal bespot hij de Vlaamse nationalist, als die zichzelf schetst als iemand die tegen de stroom in moet roeien. “Ik ga ervan uit dat Bart De Wever oprecht meent dat hij, met achthonderdduizend stemmen, winnaar van Humo’s Pop Poll, bijna-winnaar van *De slimste mens ter wereld*, de meest geïnterviewde politicus van het land en columnist in beide kwaliteitskranten, toch tegen een ‘machtig links establishment’ vecht.”

Niet gering was dan ook de verbazing bij deze lezer toen hij in *Alles of niets* stuitte op een inleiding die Naegels schreef bij een columnbundel van De Wever waarin hij hem prijst als “een van de meest bedachtzame, redelijke en genuanceerde stemmen” in het identiteitsdebat dat in de afgelopen decennia in Europa wordt gevoerd. Zeker, Naegels heeft dan al uitgelegd dat hij blij is met N-VA, die zijn hoop inlost dat “een beschaafde, rechtse partij zou kunnen opstaan die de kiezers van het VB terug zou winnen voor de democratie”. Maar dat is toch nog geen reden om hem zo te loven? Na de verbazing kwam evenwel de waardering. Een belangrijke gids voor Naegels is de Amerikaanse psycholoog Jonathan Haidt, volgens wie de rede geen rechter is op zoek naar het ware en rechtvaardige, maar een advocaat die speurt naar argumenten voor al ingenomen posities waaraan mensen hun identiteit ophangen. Wie zich ervan bewust is dat dit evengoed geldt voor de eigen overtuigingen, kan een begin maken met het ontdekken van de eigen redelijkheid in de opvattingen van het andere kamp. En daarin betoont Naegels zich een ware meester.

Toch stelt *Alles of niets* ook lichtjes teleur. Het is en blijft een bundel eerder in *De Standaard* gepubliceerde krantenstukjes. Ze gaan niet zelden over gebeurtenissen die toen het onderwerp van gesprek waren, maar nu in het geheugen zijn weggezakt. Als lezer val je er nu plompverloren in. Welke mail veroorzaakte ook al weer “enorme verontwaardiging gisterochtend”? Ook vraag je je bij deze momentopnames regelmatig af: hoe ging het verder? Waarom heeft Naegels daaraan, toen hij

dit werk de wereld in slingerde, niet nog een naschrift gewijd?

Het boek is, claimt het omslag, “een portret van Vlaanderen vandaag”. Dat is te veel eer. Naegels bekritiseert de journalistiek die steeds weer collectief nieuwe nieuwsstormen aanwakkert. Maar zelf volgt hij doorgaans ook braaf de onderwerpen die in het nieuws zijn om er zijn kritische licht op te werpen. Hoe verstandig zijn analyses ook mogen zijn en hoe verdienstelijk zijn pogingen nuance te brengen in het publieke debat, op den duur krijgen ze een zekere voorspelbaarheid. In zijn roman *Los gaf zijn alter ego* nog prijs dat de eigen redelijkheid ook zo zijn grenzen heeft. “Ziehier de reden waarom ik geen goede journalist ben: ik kan mijn emoties niet bedwingen. Mijn bird’s eye view, mijn bedachtzame, genuanceerde opinies, mijn objectiviteit en *cool* blijven alleen overeind als het om onbelangrijke feitjes gaat.” Maar in *Alles of niets* bewijst Naegels dat hij zichzelf goed heeft weten te temmen. Dat roept bewondering op maar ook spijt en een groot verlangen naar een nieuwe roman van zijn hand. Want juist als hij zijn ironiefilter weet uit te zetten en zichzelf veroorlooft vele registers te bespelen, slaagt hij erin even gelaagde als verrassende portretten van Vlaanderen vandaag te schetsen.

TOMAS VANHESTE

TOM NAEGELS, *Alles of niets. Vlaanderen op zoek naar zichzelf*, De Bezige Bij Antwerpen, 2013, 351 p.